Teacher's Experience
Опитът на преподавателя

ПОРТФОЛИО НА ХУДОЖЕСТВЕНАТА ТВОРБА – ИНТЕРАКТИВНА ТЕХНОЛОГИЯ ЗА РАЗВИВАНЕ НА ЛИТЕРАТУРНИ И СОЦИОКУЛТУРНИ КОМПЕТЕНТНОСТИ В ОБУЧЕНИЕТО ПО БЪЛГАРСКИ ЕЗИК И ЛИТЕРАТУРА

Костадинка Христова
Профилирана гимназия „Константин Фотинов" – Самоков

Настоящото изложение отразява актуалната ми педагогическа практика и методическите ми търсения като учител по български език и литература. В него е представена една идея, която съм нарекла **„Портфолио на художествената творба – интерактивна технология за развиване на литературни и социокултурни компетентности в обучението по БЕЛ"**.

Реалните измерения на извършващите се процеси в нашето общество поставят много въпроси пред педагогическата общност. Те са свързани както с преосмисляне на целите на образованието, така и с промяна на характера на педагогическото взаимодействие.

В съвременното училище големият обем от произведения и автори, включени в учебната програма по БЕЛ, обезкуражава учениците. Ето защо преподавателят трябва да прилага такива обучителни технологии, които да провокират младите хора и да стимулират активното им отношение към учебния процес в часовете по литература.

1. Концепция на интерактивната технология „Портфолио на художествената творба"

Търсенето на пътища за преодоляване на закостенялостта в обучението и за повишаване на резултатността при усвояване на учебния материал доведе до идеята да се разработи образователната технология „Портфолио на художествената творба", която да динамизира контакта на ученика със задължителните текстове по литература и да превърне младия човек в активна водеща фигура в процеса на обучение. Тази технология създава условия за моделиране на алтернативни форми на интелектуални процеси – знанията се свързват в логическа последователност, информацията се преработва и концептуализи-

ра, осъществява се трансфер на знания и умения от други предметни области, а новото знание и опитът се прилагат на ново равище – създава се продукт, който е резултат от активна творческа работа.

Всяко портфолио има представителни функции. Настоящият формат дава възможност те да се реализират в две посоки. От една страна, веднъж създадено, портфолиото на художествената творба може да служи за обучение на неговите потребители. От друга страна, ако форматът на портфолиото (или отделни негови рубрики) се възложи за изграждане, то той може да служи и за проверка и оценка на усвоените знания.

Работата по създаване на портфолио на художествената творба е активна форма на учене. Тя съчетава разнообразни дейности. Практически ориентирана, технологията „Портфолио на художествената творба“ е форма и на активна съпротива срещу ученическата нагласа да не се четат художествените творби, а критика за тях. Тя помага на ученика да изгради собствени модели за аналитично четене с цел създаване на лична позиция по проблемите, актуализирани от произведението.

За успешното прилагане на технологията съществена роля имат съвременните информационно-комуникационни технологии. Голяма част от информацията се събира и проучва в интернет, по-късно готовият продукт също става част от интернет пространството чрез създадения за тази цел блог или сайт. Компютърните програми са средство за създаване на този интелектуален учебен продукт, за визуализиране и акцентиране на учебното съдържание. Работата на учителя значително се улеснява от електронните форми на общуване и това дава възможност консултацията да бъде много навременна, индивидуална, експедитивна и независеща от работно време и място.

Променя се и ролята на учителя. Той се превръща в медиатор, сътрудник, консултант, а в съвместната работа с учениците си акцентува върху „*знанията как“ и „умението да“*. Уроците са гъвкави, с разнообразна структура, интерактивни, мотивиращи за участие всеки ученик. Оценяването е обективно, формиращо и се основава на обратната връзка.

2. Дизайн на портфолиото и характеристика на рубриките му

Тази технология се опитва да предложи един нов подход към литературната творба и да оптимизира нейното изучаване, като остави действеното начало в ръцете на учениците и им даде пълна свобода да намерят своите пътища към художествения текст.

Портфолиото на художествена творба се изгражда от взаимосвързани рубрики, като всяка от тях има своята относителна самостоятелност. Това позволява на потребителя да ползва в даден момент рубриката според конкретните си предпочитания.

Този продукт документира историята, характеристиките и визията на литературната творба като културен факт; полага я в различни контексти – исторически, естетически, философски. Освен това чрез портфолиото се документира динамиката на нейния живот; могат да се проследят различните ѝ прочити, а електронният вариант на продукта позволява свободното и неограниченото им актуализиране.

При изграждането на представителния образ на художествената творба чрез портфолиото петте основни рубрики са в синергетична връзка.

Първата рубрика – *Социокултурен контекст на художествената творба* – откроява особеностите на епохата, очертават се характеристиките на естетическото течение, мястото на литературата сред другите изкуства, в които намират изява художествените тенденции на времето. Тук се представя и авторът чрез неговия житейски и творчески път.

Втората рубрика – *Анализационен прочит на художествената творба* – „оглежда“ произведението от различни гледни точки, за да създаде представа за различните му страни. В тази рубрика се коментират както съдържателните, така и формалните белези на текста, както самият текст, така и паратекстовите елементи. Тук литературното произведение се представя и като част от литературната история, оценяват се мястото и приносът му в нея.

Третата рубрика – *Интерпретация на проблем, провокиран от художествената творба* – е свързана с различните прочити на литературния текст. Дава се свобода на ученика да избере както проблема, така и жанра на интерпретация. В тази рубрика могат да намерят място и различни критически материали за творбата, може да се дадат само библиография или линкове към разработки, публикувани на сайтове в интернет.

Четвъртата рубрика – *Провери своите знания* – съдържа тест, който е създаден от самия ученик и чрез който негови връстници или изобщо други ученици могат да проверяват своите знания. Тестът е показателен за това доколко създаващият портфолиото на съответната литературна творба сам е осмислил нейните черти, кои от характеристиките ѝ стоят на преден план според него.

Петата рубрика – *Гласът на днешния читател* – се състои от анкета и форум. Тази рубрика е предназначена да поддържа отворен диалога със и за художествената творба.

Анкетата е съставена от ученика и е насочена към всички, които ще ползват портфолиото. Както и при теста, но тук в по-голяма степен, тези въпроси не просто търсят отговори, те също така представят проблеми и гледни точки към произведението, които са съществени според онзи, който ги задава.

Форумът е формат, който дава пълна свобода за изразяване на мнение на всеки, който желае. Тук има възможност да се представят различни гледни точки и да се открояват различни проблеми дори без „насочващата“ роля на създателя на портфолиото. В тази подрубрика той влиза в ролята на модератор.

4. Похвати, средства и източници на информация за оформяне на портфолиото на художествен текст

По отношение на похватите и средствата за изработване на портфолиото учениците имат пълна свобода. Този модел на работа се основава на твърдата убеденост в творческия потенциал на ученика.

Изборът на похватите и средствата до голяма степен се обвързва с характеристиките на конкретната рубрика. Учениците могат да избират измежду богат набор от „традиционни“ и „модерни“ похвати и средства.

В източниците на информация, подобно на подбора на похватите и средствата, практически няма ограничение. Те могат да бъдат от различен характер – на книжен носител или в електроннен вариант; български или чуждестранни. Все пак, тъй като става въпрос за портфолио, което се създава от ученици и основно е предназначено за учебни цели, един от основните източници на информация е учебникът по литература. Той е важен не само от съдържателна гледна точка, но е и надежден ориентир в дозирането на информацията, която ще намери място в съответните рубрики на портфолиото.

Благодарение на интернет обаче днешните ученици имат достъп и до чуждестранни източници буквално от дома си. Така че източник на информация за портфолиото на художествената творба практически е цялото човешко знание.

5. Експериментално прилагане на технологията „Портфолио на художествената творба“ и резултатите от него

Ефективността на технологията „Портфолио на художествената творба“ е проверена чрез експерименталното ѝ прилагане в обучението по български език и литература (при ученици от десети клас) в продължение на една година (2012/2013). Педагогическият експеримент обединява образователни, възпитателни и развиващи цели.

В изследването са включени две групи ученици – контролна и експериментална.

– *Контролната група* се състои от ученици, които не работят по технологията, а са обучавани по традиционния класно-урочен модел.

– *Експерименталната група* се състои от ученици, които работят по технологията.

Входното и изходното ниво на експерименталната и контролната група се установяват чрез аргументативен текст. Избрана е тази форма, защото чрез нея комплексно се проверяват социокултурни, литературни и езикови компетентности и в нея се пресичат двата метода на обучение.

Сравнителната таблица за резултатите от изходното ниво на контролната и експерименталната група ясно показва растежа на учениците, които са се обучавали чрез технологията „Портфолио на художествена творба“. Резултатите на експерименталната група са по-високи не само спрямо резултатите на контролната, но и спрямо собствените ѝ резултати от входното ниво.

Сравнителна таблица – входно и изходно ниво – контролна и експериментална група

Оценка	Входно ниво		Изходно ниво	
	Контр. група	Експ. група	Контр. група	Експ. група
Двойки	2 – 10%	1 – 5%	1 – 5%	0 – 0%
Тройки	3 – 15 %	2 – 10%	3 – 15%	2 – 10%
Четворки	5 – 25%	5 – 25%	6 – 30%	2 – 10%
Петици	5 – 25%	8 – 40%	5 – 25%	4 – 20%
Шестици	5 – 25%	4 – 20%	5 – 25%	12 – 60%
Среден успех	4.40	4.60	4.30	5.30

Тези данни откроявят устойчив възходящ разтеж, което личи от разпределението на резултатите, визуализирано чрез диаграмата.

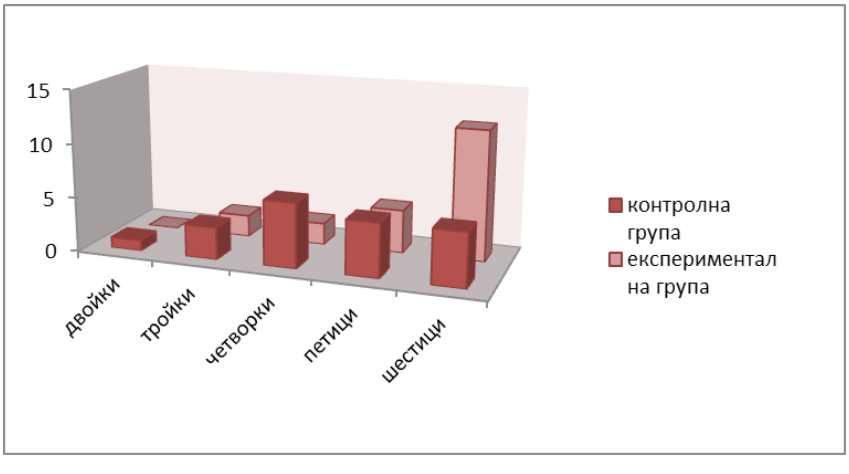

В процеса на експерименталното обучение всеки ученик създава продукт „Портфолио на художествена творба“. Този продукт е със синергетичен характер, защото той е резултат от комбинирането на умения и компетентности, които далеч надхвърлят областта на литературата.

6. Анализ на резултатите за успеваемостта на учениците при прилагане на технологията *„Портфолио на художествения текст“*

Настоящата технология разработва и система за оценяване на крайния продукт от нейното приложение. С нея можете да се запознаете от приложения 1 и 2 („Точкуване на рубриките на портфолиото“ и „Карта за оценка“).

При прилагането на тази система въз основа на събраните точки е постигнат среден успех – много добър 5.30.

Резултатите като съотношение на оценки са представени в диаграмата.

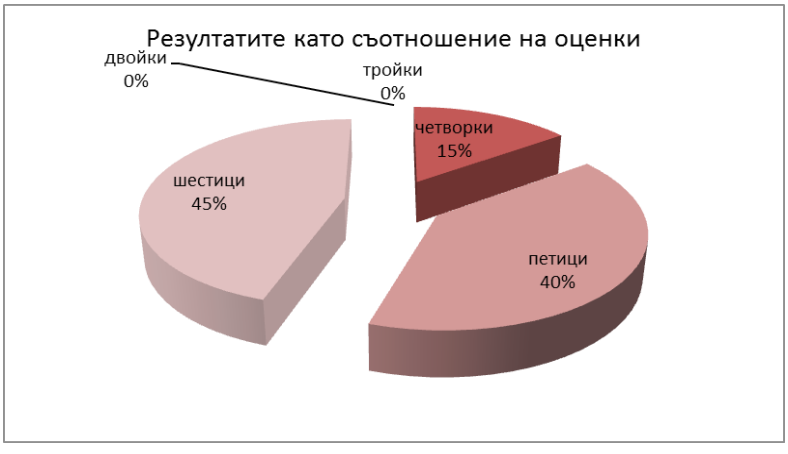

7. Анализ на дидактическите резултати от създаване на продукт

В процеса на експерименталното обучение всеки ученик създава продукт „Портфолио на художествена творба“. Този продукт е със синергетичен характер, защото е резултат от комбинирането на умения и компетентности, които далеч надхвърлят областта на литературата.

Диаграмата по-долу категорично показва, че обучението чрез технологията „Портфолио на художествената творба“ е насочено към изява на личността на ученика в най-високите нива на познавателната дейност. Най-голям дял заемат рубриките, в които дейностите са обвързани с **приложение** на компетентности, като целта е не просто проверката на тези компетентности, а създаването на концептуално нов продукт, в който ученикът изявява своя изследователски и творчески потенциал.

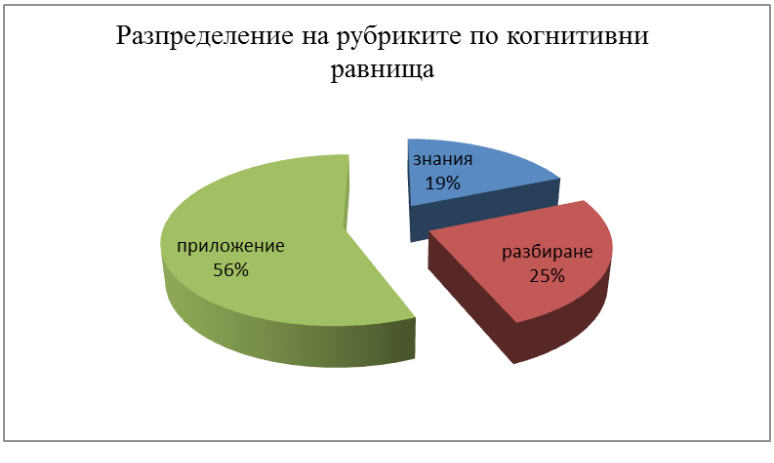

Анализът на рубриките от гледна точка на компетентностите, които се изявяват при тяхното изграждане, показва равнопоставеност на двата вида компетентности с лек превес на литературните. Това дава основание да се твърди, че технологията „Портфолио на художествената творба“ е една балансирана система за обучение, която пълноценно реализира държавните образователни изисквания и дава възможност да се реализират заложените в тях стандарти.

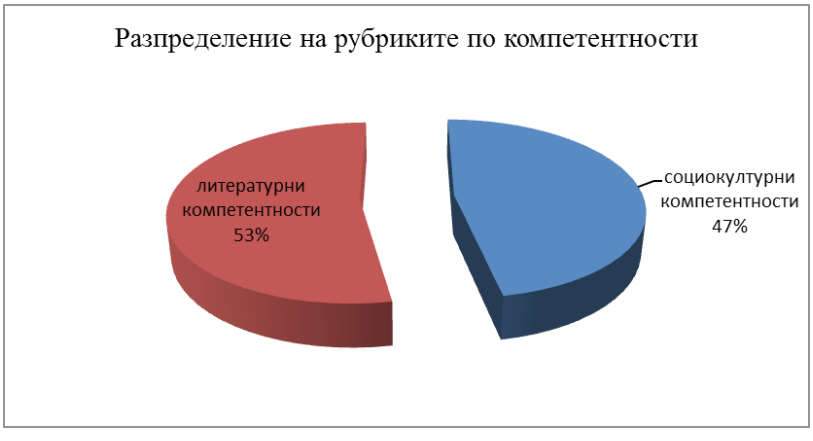

8. Вместо заключение

Експерименталното прилагане на технологията ме отвежда до следните изводи за нейната ефективност.

1. Портфолиото на художествената творба е надеждна модерна форма на обучение. Технологията предлага интерактивен начин за непрекъснато четене на литературното произведение.

2. Чрез нея се градят устойчиви модели за учене през целия живот – една от основните тенденции на съвременното модерно образование.

3. Експериментираният метод създава условия ученикът да излезе от „страдателната“ си позиция и да се изяви като активна действена личност, която осъзнава, осмисля, съпреживява и мултиплицира хуманистичните послания на художествената творба, прави ги част от реалния човешки живот. Това е изключително мотивиращо за участието на учениците в обучението.

4. Портфолиото на художествената творба се осъществява като саморазвиваща се система, която има възможност непрекъснато да се актуализира.

5. Този модел може да се мултиплицира както в рамките на обучението по БЕЛ, така и в други предметни области.

6. Интерференцията на познания и умения от различни области помага на учениците да осъзнаят, че обучението не може да се затваря в рамките на отделните предмети, а представлява цялостен и единен процес.

7. Иновационният експеримент и като процес на работа, и като резултати протича двупосочно и стимулира развитието на изследователските компетенции, на креативността у всички участници – и ученици, и учител.

Интерактивната технология „Портфолио на художествената творба“, със своята динамична и гъвкава природа, е един модерен привлекателен метод за обучение. Тя работи за изграждането на образовани, мислещи личности, които са компетентни да правят своя информиран избор и адекватно да се вписват в динамиката на модерния живот.

Защото оценките от класни, матури и проекти остават в документите за различните образователни степени. От часовете по литература в училище човек трябва да отнесе вкуса на удоволствието от докосването до красотата, духовността и човещината, но да изгради и способността да открива тези ценности в живота. Тогава и учителят си е свършил работата.

REFERENCES/ЛИТЕРАТУРА

Gyurova, V. V. Bozhilova (2008). *Portfolioto na prepodavatelya*. Sofia [Гюрова, В. В. Божилова, Портфолиото на преподавателя, София].

Zaharieva, R. (2005). Portfolioto – obrazovatelna tehnologiya za profesionalno pedagogichesko razvitie na prepodavatelya. – V: *Mezhdunarodna nauchna konferentsiya "Predizvikatelstva pred prodalzhavashtoto obrazovanie na pedagogicheskite kadri*. Sofia [Захариева, Р. (2005). Портфолиото – образователна технология за професионално педагогическо развитие на преподавателя. – В: *Международна научна конференция „Предизвикателства пред продължаващото образование на педагогическите кадри"*. София].

Ivanov, I. *Interaktivni metodi na obuchenie.* – http://ivanpivanov.awardspace.com [Иванов, И. *Интерактивни методи на обучение.* – http://ivanpivanov.awardspace.com]

Yoveva, R. (2008). *Metodika na literaturnoto obrazovanie*. Shumen [Йовева, Р. (2008). *Методика на литературното образование.* Шумен]

Nikolova M. (2012). Portfolioto v obuchenieto po balgarski ezik i literatura za razvitie na klyuchovi kompetentnosti – V : *Savremenni predizvikatelstva pred uchitelskata profesiya. Vtori esenen nauchno-obrazovatelen forum* [Николова М. (2012). Портфолиото в обучението по български език и литература за развитие на ключови компетентности – В: *Съвременни предизвикателства пред учителската професия. Втори есенен научно-образователен форум*].

Pavlov, D. (2003). *Obrazovatelni informatsionni tehnologii. Modul treti.* Universitetski kurs. Sofia [Павлов, Д. (2003). *Образователни информационни технологии. Модул трети.* Университетски курс. София].

Petrov, P. M. Atanasova (2001). *Obrazovatelni tehnologii i strategii na uchene*. Sofia [Петров, П. М. Атанасова (2001). *Образователни технологии и стратегии на учене*. София].

Stefanova, M. (1996*). Inovatsionni didakticheski komunikatsii*. Sofia [Стефанова, М. (1996). *Иновационни дидактически комуникации*. София].

Savremenni obrazovatelni tehnologii „Portfolio“ – www.anticorruption.bg/ac/bg/e-pomagala/index/files/portfolio.doc [Съвременни образователни технологии „Портфолио“ – www.anticorruption.bg/ac/bg/e-pomagala/index/files/portfolio.doc].

Приложение 1

Точкуване по рубриките в портфолиото и на неговото изпълнение

Социокултурен контекст на художествената творба – 50

1. Епоха на създаване на творбата – 10
2. Естетическо направление – основни характеристики – 20
3. Автор – житейски и творчески път – 20

Анализационен прочит на художествената творба – 100

1. Творческа история – 10
2. Жанр – 5
3. Смислови послания на заглавието – 5
4. Тема – оценка на значимостта – 5
5. Идея – оценка на значимостта – 5
6. Сюжетно-композиционни особености – 20
7. Идейно-смислови послания на творбата – оценка на актуалността – 40
8. Мястото на творбата в литературната история – 10

Интерпретация на проблем, провокиран от художествената творба – 60

1. Литературноинтерпретативно съчинение – 30
2. Есе – 30

Провери своите знания – 30

1. Тест, създаден от ученика

Гласът на днешния читател – 30

2. Анкета, създадена от ученика – 20
3. Форум – 1

Изпълнение и представяне – 30

1. Спазване на сроковете за изготвяне на портфолиото – 5
2. Оригиналност на цялостното оформление – 10
3. Завършеност – 10
4. Убедително представяне – 5

Общо точки: 300

Приложение 2

Карта за оценка
Име на ученика.....
Разработка.....
Общ брой точки.....Оценка:.....

Окончателната оценка се получава по формулата
оценката = 2 + ЛТ x 4,
ОТ

Социокултурен контекст на художествената творба – 50

Показатели	**Епоха 10**	**Естет. течение 20**	**Автор 20**
Конкретност			
Изчерпателност			
Яснота			
Лог. свърз.			
Креативност			

Анализационен прочит на художествената творба – 100

Показатели	**Тв. ист.**	**Жанр**	**Загла-вие**	**Тема**	**Идея**	**С-к**	**Ид.-см.п.**	**Място в л.ис.**
Конкретност								
Изчерпателност								
Яснота								
Лог. свърз.								
Креативност								

Интерпретация на проблем, провокиран от художествената творба – 60
Литературноинтерпретативно съчинение – 30

Лит. комп. 10	**точки**	**Съчинение 12**	**точки**	**Ез.комп. 8**	**точки**
Усл. х-р на творбата – 2		Теза – 3		Лекс.норма – 2	
Епоха,автор, течение – 2		Аргументи – 3		Пункт.норма – 2	
Знания за структурата на творбата – 3		Части на съчинението – 3		Правоп.норма – 2	
Умение за интерпрет. – 3		Логическа свързаност – 3		Грамат.норма – 2	

2. Есе – 30

Компетентност за изграждане на есе		**Езикови компетентности**	
Лична позиция – 2		Подходящи стилно-езикови средства – 2	
Актуален контекст – 2		Лексикална норма – 2	
Различни аспекти на проблема – 3		Правописна норма – 2	
Теза – 3		Пунктуационна норма – 2	
Целенасочена аргументация – 4		Граматическа норма – 2	
Логическа или асоциативна организация на текста – 3			
Свързаност на композ. части – 3		Общо: 30	

Провери своите знания – 30

Показатели	**Тест**
Конкретност – 6	
Изчерпателност – 6	
Яснота – 6	
Лог. свърз. – 5	
Креативност – 7	

Гласът на днешния читател – 30

Показатели	**Анкета 20**	**Форум 10**
Конкретност		
Изчерпателност		
Яснота		
Лог. свърз.		
Креативност		

Изпълнение и представяне – 30

Показатели	**Точки**
Спазване на сроковете за изготвяне на портфолиото – 5	
Оригиналност на цялостното оформление – 10	
Завършеност – 10	
Убедително представяне – 5	

Приложение 3

По-долу са поместени няколко сайта, които са продукт на технологията и са изработени от ученици:

http://vorpdahack3.wix.com/hristo28nak – Христо Хентов – сайт

http://4ovektvkalyf123.blogspot.com/ – Кристина Мирчева – блог

http://liliawork.wordpress.com/about/ – Лилия Василева – сайт

PORTFOLIO OF LITERARY WORK – INTERACTIVE TECHNOLOGY FOR DEVELOPMENT OF LITERARY AND SOCIOCULTURAL COMPETENCIES IN BULGARIAN LANGUAGE AND LITERATURE TRAINING

✉ **Ms. Kostadinka Hristova**
Vocational School "Konstantin Fotinov"
Samokov, Bulgaria
E-mail: kostadinka1118@abv.bg